

*Дмитро Олександрович МИРОНЕНКО,
завідувач відділу бібліографічної
та довідково-інформаційної роботи
Державної наукової архітектурно-будівельної
бібліотеки імені В. Г. Заболотного (Київ).*

ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕРШИХ ДІЙСНИХ ЧЛЕНІВ АКАДЕМІЇ АРХІТЕКТУРИ УРСР У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ АРХІТЕКТУРИ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.

Розглянуто процес утворення, мету та основні завдання Академії архітектури УРСР. Охарактеризовано діяльність її президента та перших дійсних членів крізь призму розвитку архітектури першої половини ХХ ст.

Ключові слова: архітектура, Академія архітектури УРСР, Володимир Гнатович Заболотний, Павло Федотович Альошин, Олександр Васильович Власов, Сергій Васильович Безсонов, Олександр Матвійович Вербицький, Микола Григорович Лисенко, Олександр Інокентійович Неровецький.

The process of formation, purpose and main tasks of the USSR Academy of Architecture. Characterized the activities of the president and first full members in the light of the architecture of the first half of the XX century.

Key words: Architecture, the Academy of Architecture of the USSR, Vladimir Zabolotny, Pavlo Alyoshin, Alexander Vlasov, Sergei Bessonov, Alexander Verbitsky, Mykola Lysenko, Alexander Nerovetsky.

Рассмотрен процесс образования, цель и основные задания Академии архитектуры УССР. Охарактеризировано деятельность ее президента и первых действительных членов в контекст развития архитектуры первой половины ХХ в.

Ключевые слова: архитектура, Академия архитектуры УССР, Владимир Игнатьевич Заболотный, Павел Федотович Алёшин,

Александр Васильевич Власов, Сергей Васильевич Безсонов, Александр Матвеевич Вербцкий, Николай Григорьевич Лысенко, Александр Иннокентьевич Неровецкий.

Академія архітектури УРСР (далі — *АА УРСР*), що діяла протягом 1945–1952 рр., була надпотужним науковим, практичним і освітнім центром України. Це епоха в архітектурно-містобудівній і будівельній науці. Головними чинниками, які формували образ архітектури, визначали напрямки розвитку галузі зазначеного періоду, були особисті погляди перших дійсних членів АА УРСР.

АА УРСР створена на базі Української філії Академії архітектури СРСР. Філія ж утворена постановою Ради народних комісарів СРСР «Об организации филиала Академии архитектуры СССР в Украинской ССР» від 4 листопада 1943 р. № 1207 (відзначимо, що постанова ухвалена за 2 дні до визволення м. Києва). Українська Рада народних комісарів затвердила утворення філії постановою «Об организации Украинского филиала Академии Архитектуры СССР» від 26 травня 1944 р. № 274.

Отже, навесні 1944 р. в Україні почала діяти організація, яка виконувала роль координаційного, наукового, практичного центру, метою якого було створити потужний інститут з архітектурного проектування, містобудування, будівництва, мистецтва.

Через рік роботи Українська філія Академії архітектури СРСР отримала більшу самостійність — її реорганізовано на Академію архітектури УРСР. На законодавчому рівні такий акт затверджено постановою Ради Народних Комісарів Союзу РСР від 18 квітня 1945 р. № 793 «Про організацію Академії архітектури УРСР». Відповідно до постанови, Раднаркомгоспу УРСР доручено протягом місяця затвердити положення й структуру АА УРСР, що й було зроблено. Також було затверджено штати й посадові оклади працівників.

Зазначимо, що активну участь у створенні АА УРСР брав Микита Сергійович Хрущов [1].

За два місяці Рада Народних Комісарів ухвалила постанову від 21 червня 1945 р. № 960 «Про організацію Академії архітектури УРСР», відповідно до якої було проголошено створення нового галузевого органу — АА УРСР. За цією постановою проголошувалася мета діяльності установи:

«З метою розвитку й процвітання української радянської архітектури, як мистецтва, що об'єднує всі види монументальних мистецтв, художньої промисловості та будівельної техніки і має величезне значення в справі відбудування міст і сіл УРСР, також з метою всебічного сприяння підготовці творчих і наукових кадрів у зазначених

галузях науки і мистецтва, організувати Академію архітектури Української РСР з місцеперебуванням її в місті Києві» [2].

Цією ж постановою затверджені статут і структура АА УРСР, визначено перший склад — 7 дійсних членів і 18 членів-кореспондентів.

Перші організаційні збори дійсних членів АА УРСР відбулися 25–26 липня 1945 р. На засіданні обрали керівний склад, а також розглянули й затвердили кандидатури на заміщення керівних посад наукових закладів АА УРСР.

Президентом обрали дійсного члена АА УРСР Володимира Гнатовича Заболотного, віце-президентом — дійсного члена АА УРСР Павла Федотовича Альошина, членом президії — дійсного члена АА УРСР Олександра Васильовича Власова.

Володимир Гнатович Заболотний у першому номері друкованого органу АА УРСР — «Віснику Академії архітектури УРСР» — опублікував програмну статтю Академії, де виклав мету створення й основні завдання діяльності установи на найближчу перспективу. Він, зокрема, зазначив: «Великої державної ваги завдання має розв'язати наша Академія. Масштаби її роботи визначаються не тільки тими колосальними руйнуваннями, що їх заподіяли німецькі загарбники, а й величезним розмахом нового будівництва. Вона повинна передусім скерувати творчу й наукову думку архітектурних кадрів на виконання п'ятирічного плану, на задоволення вимог наступного періоду, на розв'язання проблем “величезної науки” в галузі архітектури й будівництва» [3]. Там же він визначив два напрямки наукової та творчої діяльності АА УРСР на 1946–1950 рр.: а) використання місцевих матеріалів і заощадження дефіцитних; б) експериментування, наукова й творча підготовка до переходу на досконалі будівельні матеріали та способи будівництва, створення «передової будівельної промисловості».

Отже, основним завданням створення АА УРСР були нагальні питання відбудови міст і зведення житлових споруд з мінімальними затратами як будівельних матеріалів та з максимальною автоматизацією будівельних робіт в післявоєнних умовах. Крім того, вагомою була підготовка кваліфікованих галузевих спеціалістів.

Майбутній президент АА УРСР **Володимир Гнатович Заболотний** народився 1 серпня (за даними автобіографії — 30 липня) 1898 р. в с. Карань під Переяславом (нині у складі м. Переяслава-Хмельницького Київської обл.) у родині потомственного селянина Гната Павловича Заболотного. У 1927 р. він захистив дипломну роботу «проект профілакторія на 500 ліжок» на відмінно й отримав спеціальність «архітектор, художник, організатор виробництва».

Далі він залишився працювати викладачем кафедри архітектури Київського художнього інституту.

З 1940 р. Володимира Гнатовича призначили в Київський художній інститут кафедральним професором. У цьому ж році Комітет у справах вищої школи затвердив його у званні професора. Професор Заболотний часто залучав своїх студентів до створення справжніх проєктів. Так, зокрема, було здійснено проєкт Палацу і парку піонерів у м. Києві. Його реалізували в будинку колишніх Купецьких зборів (проєкт архітектора В. М. Ніколаєва) на сучасній Європейській площі.

Паралельно з педагогічною діяльністю працював у низці закладів. Протягом 1927–1929 рр. — архітектором, згодом старшим інженером Управління Південно-Західної залізниці.

У 1929–1933 рр. — старший архітектор, згодом головний інженер і головний архітектор Київської філії Державного інституту проєкування міст («Діпромист»). Співробітники інституту (архітектори, шляховики, економісти, землевпорядники, сантехніки) працювали в залі на другому поверсі дерев'яної прибудови Київського будівельного інституту. За цей час В. Г. Заболотний брав участь у розробці генеральних планів Черкас, Кременчука, Комінтерівська, Каменського (нині Дніпродзержинськ), Кривого Рогу. Робота над містобудівними проєктами спряли виробленню в архітектора вміння сприймати й створювати споруди не як окремі ізольовані об'єкти, а як ансамблі — у взаємозв'язку будівель з розташованими поруч будівлями.

У 1933 р. Володимира Гнатовича прийняли до Спілки радянських архітекторів УРСР.

Відаючи дань стилю конструктивізм, від якого після всесоюзного конкурсу на Палац рад у м. Москві в 1932 р. поступово відмовлятися, архітектор спроектував будинок Облпоживспілки в м. Вінниці.

У 1933–1936 рр. — головний інженер і головний архітектор Цивільного проєкту Народного комісаріату комунального господарства (Київська філія).

Протягом 1934–1935 рр. Володимир Заболотний збудував педагогічний інститут у м. Києві.

У 1936–1940 рр. — головний архітектор Управління будівництва Верховної Ради УРСР.

Він зводить житловий будинок інженерно-технічних працівників у столиці України.

В. Г. Заболотний взяв участь у конкурсі на проєкт Урядової площі та будинку Раднаркому УРСР в м. Києві. Проєкт групи архітекторів за керівництва майбутнього президента АА УРСР не переміг.

Згодом архітектор позмагався в конкурсі на проект будівлі Сесійного залу ЦВК УРСР (з 1938 р. — Верховної Ради УРСР). На цей раз проект Заболотного визнано найкращим з-поміж талановитих робіт відомих архітекторів, серед яких можна назвати С. Григор'єва, В. М. Рикова, Я. А. Штейнберга. Згодом Володимир Гнатович доопрацював проект і звів триповерховий будинок українського парламенту. Споруда вражає своєю легкістю, пропорційністю, відсутністю зайвих елементів, простотою і вишуканістю одночасно. За проект будівлі Верховної Ради УРСР В. Заболотний отримав Сталінську премію першого ступеня.

Останнім місцем роботи перед початком Другої світової війни було Управління міського архітектора міста, де Володимир Гнатович працював головним архітектором столиці радянської України. (1940–1941 рр.). У той же час його обрано депутатом міської ради.

1941-й р. позначений у професійному житті архітектора ще однією знаковою подією — на зібранні дійсних членів Академії архітектури СРСР його обрано в члени-кореспонденти.

З початком війни наукові заклади України евакуювалися в глибоку СРСР. В. Заболотний не становив виняток: його відправили в м. Уфу, де він продовжував роботу: зводив житлові будинки, а також завідував Відділом мистецтв у Інституті мистецтв і народної творчості Академії наук УРСР. У 1941–1944 рр. він завідував відділом мистецтв і народної творчості інституту мистецтв Академії наук УРСР (Уфа–Москва–Київ).

Оскільки значна кількість населення евакуювалася на схід, перед архітекторами постало завдання щодо швидкого зведення житлових будинків з місцевої сировини. В. Заболотний розробив конструкцію двокімнатних житлових будинків з демпферного гіпсу. Власті Башкирської АРСР високо оцінили роботу Володимира Гнатовича, нагородивши його грамотою місцевої Верховної Ради.

Про те, що Володимир Гнатович не полишав захоплення мистецтвом і в умовах ведення бойових дій, свідчить те, що 4 листопада 1942 р. в Уфимському художньому музеї він відкривав виставку робіт художників. Виставка була організована відділом мистецтв при РНК УРСР, Академією наук УРСР та Спілкою радянських художників України [4].

Сподіваючись на щонайшвидше звільнення рідної України й усвідомлюючи необхідність відбудовувати населені пункти, він розробляв проект житлового будинку для колгоспників. Збереглися кресленики численних варіантів проектів низки типів будівель.

По завершенні бойових дій у столиці України повернувся до Києва. Місто зазнало серйозних руйнувань внаслідок війни. Необ-

хідно було відбудовувати його, а отже, постала потреба в спеціалізованих інститутах, які б організовували й провадили таку діяльність.

Отже, на момент утворення Української філії Академії архітектури СРСР Володимир Гнатович мав багатий організаційний досвід і низку реалізованих непересічних проєктів.

Як президент АА УРСР Володимир Гнатович брав активну участь у повсякденній роботі організації. Великого значення він надавав невідривності теорії архітектури від практики будівництва. Також він постійно брав участь у проєктній роботі, керував однією з архітектурних майстерень.

У Києві він завершив розпочаті в Уфі проєкти житлового будинку колгоспника.

Спільно з архітектором Лазаренком Володимир Гнатович розробив архітектурні й конструктивні елементи з кераміки.

Чергову конкурсну премію Заболотний здобув за проєкт житлового будинку з кераміки. Керамічна плитка використовувалася як облицювальний матеріал, так і як конструктивний елемент.

У 1952 рр. АА УРСР було реорганізовано на Академію будівництва і архітектури УРСР, президентом якої обрали Анатолія Миколайовича Комара.

Віце-президент АА УРСР **Павло Федотович Альошин** народився 15 (28) лютого 1881 р. у родині відомого київського підрядчика, київського купця другої гільдії, вихідця із селян. У 1899 р. він здобув середню освіту і вступив до Петербурзького інституту цивільних інженерів, який закінчив у 1904 р. з медаллю за найкращий проєкт. У часи навчання П. Альошин разом з Б. Конєцьким брав участь у конкурсному проєктуванні та отримав першу премію.

На час обрання на посаду в АА УРСР П. Альошин був поважним архітектором, автором будівель: жіночої гімназії (1906–1914 рр.), торговельно-промислового товариства в м. Петербурзі (1907–1909 рр.), Педагогічного музею в Києві (1909–1911 рр.), особняка Ковалевського (1911–1912 рр.), інших приватних будівель у Києві. У 1917 р. він керував роботами зі створення генерального плану м. Мурманська, розробляв функціональне зонування міста, районне планування та первинну забудову житлових кварталів. Характерною рисою його діяльності була сміливість у використанні новітніх будівельних матеріалів і конструкцій. А серед досліджуваних питань — шкільна типологія.

У 1919 р. П. Альошина призначено головним архітектором Києва, на посаді якого він працював до 1920 р.

Протягом 1927–1935 рр. за проєктами архітектора зведені житлові будинки для спеціалістів з оригінальним планувальним вирі-

шенням квартир — два «будинки лікарів», два житлові «будинки академіків», будинок Всеукраїнської Ради профспілок та ін. Протягом 1927–1930 рр. він спроектував і звів перший в Україні житловий будинок з плоским залізобетонним дахом (на вул. Великій Житомирській, 17 у м. Києві).

У 1929–1931 рр. його призначено головним архітектором Діпроміста в м. Харкові.

Павло Федотович брав активну участь у реконструкції та перебудові раніше зведених будівель інститутів Академії наук УРСР, музею Леніна, готелів «Континенталь», «Інтурист», «Грандготель», Будинку оборони та ін.

Активну участь архітектор брав у конкурсах на проекти будівель РНК і ЦК КПУ, Урядового центру в 1935 р. У ці ж роки він керував проектуванням Будівлі Рад і тресту харчової промисловості у Вінниці.

Після визволення Києва в 1944 р. П. Альошин брав участь у відновленні та реконструкції Державного університету і будинку приймальні Президії Верховної Ради УРСР (Маріїнський палац). У 1945 р. разом з групою архітекторів він працював над конкурсним проектом планування та забудови Хрещатика (друга премія).

У 1945 р. на перших організаційних загальних зборах дійсних членів Академії архітектури УРСР його було обрано віце-президентом Академії, в. о. Відділу архітектурних наук.

До останніх років життя П. Альошин займався педагогічною діяльністю. У 1920 р. його обрано професором Київського політехнічного інституту на кафедрі «Історія і теорія архітектури». З 1921 р. він був професором в Архітектурному інституті (згодом Архітектурному факультеті Художнього інституту). З 1944 р., після перерви, знову виконував обов'язки професора в Київському художньому інституті на кафедрі архітектурного проектування.

У 1946 р. П. Альошину присвоєно вчений ступінь доктора архітектури.

Після реорганізації АА УРСР на Академію будівництва і архітектури Павло Федотович був почесним членом Академії будівництва та архітектури УРСР.

Член президії АА УРСР **Олександр Васильович Власов** народився 1 (13) листопада 1900 р. в с. Велика Коша Тверської губернії (нині РФ) у родині лісівника (фахівця з лісництва), яка походила з дворян.

Протягом 1920–1928 рр. О. Власов навчався на архітектурному відділенні інженерного факультету Московського інституту цивільних інженерів (нині — Московське вище технічне училище) й брав активну участь в архітектурному житті.

Ще в часи навчання в інституті О. Власов часто зі співавторами пропонував на конкурс декілька варіантів проектів за різними назвами. Журі присуджувало премії і вже після відкриття конвертів, які відкривають імена, виявлялося, що, наприклад, у 1925 р. О. Власов з архітектором С. Андрєєвським отримав дві перші, три другі і дві треті премії за проекти типових житлових будинків для робітників у м. Ростові-на-Дону. У 1926 р. він разом з архітекторами В. Кратюком і М. Поляковим взяли участь у конкурсі на житлові будинки для м. Ярославля. З п'яти запропонованих варіантів вони отримали дві перші і три другі премії. Під час навчання О. Власов виконав 18 робіт, що були відзначені преміями на конкурсах. Дипломним проектом О. Власова був Палац Праці для м. Дніпропетровська

У 1928 р. керівництво інституту цивільних інженерів вирішило залишити його на викладацькій роботі. Через два роки архітектурне та фабрично-заводське відділення інженерно-будівельного факультету інституту було об'єднане з архітектурним факультетом ВХУТЕІН в Архітектурно-будівельний інститут, де О. Власов викладав на кафедрі архітектурного проектування до 1936 р.

У серпні 1929 р. разом з іншими молодими архітекторами О. Власов заснував Всеросійське об'єднання пролетарських архітекторів (ВОПРА), які намагалися створити новий стиль в архітектурі. Основними критеріями роботи ВОПРА були економічність і раціоналізм.

У 1930 р. архітектор разом з М. Поляковим і Д. Бабенковим розробляли планування м. Новосибірська. З цими ж архітекторами вони розробили два варіанти проектів театру в м. Ростові-на-Дону, що отримали на конкурсі другу та четверту премії.

О. Власов взяв участь у міжнародному конкурсі, оголошеному Виконкомом Харківського округу на проект «Театру масової музичної дії» і отримав першу премію. Проте проект залишився нереалізованим.

У 1931 р. О. Власов розробив проект драматичного театру на 1500 глядачів у м. Іваново (у співавторстві з М. Кадніковим). Проект був реалізований у 1932–1940 рр.

У цьому ж році архітектор разом зі студентами П. Гришиним, В. Желтіковим, В. Новосадовим, Р. Троцьким та інженером Г. Кузнецовим взяли участь у Міжнародному конкурсі на проект Палацу Рад, де отримали другу премію.

У 1932 р. було утворено майстерню № 2 Моспроекту, яку очолив О. Власов. Під час роботи в майстерні, він разом з М. Поляковим і В. Кратюком розробили планування Москви (1932 р.), самостійно

архітектор запроєтував трибуни й набережну Центрального парку культури та відпочинку (1933 р.), у співавторстві з В. Москвіним, А. Натальченком, Н. Шмідтом розробив генплан Центрального парку культури та відпочинку (1934 р.), а також проекти окремих споруд парку (1934 р.).

У 1935 р. О. Власов став головним архітектором Центрального парку культури та відпочинку в м. Москві. У 1937 р. на міжнародній виставці в м. Парижі за роботу над плануванням і розбудовою парку О. Власов отримав «Гран прі».

Наприкінці 1930-х рр. його призначили керівником 8-ї архітектурної майстерні та магістральним архітектором південно-західного напрямку.

У 1940 р. О. Власова обрано членом-кореспондентом Всесоюзної академії архітектури.

Під час Другої світової війни О. Власов разом з Академією архітектури евакуйований до м. Чимкент, де вирішував проблеми з відновлення зруйнованих міст. Там він створив проект генплану центрального міського парку культури й відпочинку для Чимкента, працював над проектами малих архітектурних форм для цього парку.

Навесні 1944 р., після звільнення м. Києва від німецько-фашистських загарбників, О. Власов призначений його головним архітектором. Проект відновлення Хрещатика, розроблений головним архітектором у співавторстві з архітекторами А. Добровольським, Б. Приймаком, О. Заваровим, В. Єлізаровим і О. Малиновським, переміг на конкурсі й був реалізованим.

Працював О. Власов над генеральним планом всього Києва. За його проектом було створено Ботанічний сад, що плавно переходив у Парк відпочинку.

У 1945 р. архітектора О. Власова обрано дійсним членом Академії архітектури УРСР, а також депутатом Верховної Ради УРСР 2-го скликання.

У 1946–1948 рр. він керував кафедрою архітектурного проектування Інституту аспірантури Академії архітектури УРСР.

У своїй творчості Олександр Васильович поєднував увагу й любов до найдрібніших деталей, створюючи філігранне мереживо в камені (Білий зал Центрального Будинку архітектора), з розмахом містобудівельних композицій, що перетворювалися в прекрасні міські парки. Крім того, він був прекрасним графіком, віддаючи перевагу техніці офорту.

У 1950 р. О. Власова призначено головним архітектором м. Москви. Він одразу приступив до розробки генерального плану, який був затверджений у 1952 р.

Сергій Васильович Безсонов (Бессонов) народився 1 липня 1885 р. в с. Лунево (Луньово) колишньої Калузької губернії. У 1910 р. закінчив юридичний факультет Казанського університету. Після навчання мав адвокатську практику, публікував статті з питань громадянського права. Паралельно навчався в Московському археологічному інституті. Під час навчання захопився історією архітектури — справою його подальшого життя.

Воєнні дії Першої світової війни занесли С. Безсонова на Кавказький фронт. Навіть в умовах ведення бойових дій він не залишався осторонь питань архітектури: досліджував пам'ятки Азербайджану і сходу Туреччини [5].

За низку опублікованих наукових праць у 1936 р. С. Безсонову присуджено ступінь доктора архітектури. У 1944 р. його обрано членом-кореспондентом Академії архітектури СРСР.

С. Безсонов брав активну участь в організації Української філії Академії архітектури СРСР. У 1945 р. його обрано дійсним членом Академії архітектури УРСР. До 1947 р. працював на посаді директора Інституту історії й теорії архітектури, яку залишив через часті хвороби, і перейшов на посаду керівника сектора історії і теорії архітектури.

С. Безсонов був членом друкованого органу АА УРСР — журналу «Вісник Академії архітектури УРСР», що виходив щомісяця з 1946 р. до 1952 рр.

На початку 1948 р. творчі підходи архітектора були піддані нищівній критиці. «Вийшла постанова щодо “безпринципності, порочності та гнилості буржуазного об'єктивізму” його праць, присвячених розвитку української архітектури періодів Давньої Русі і бароко» [6].

Незважаючи на таку різке ставлення до роботи архітектора в Україні, С. Безсонов продовжував завідувати кафедрою історії архітектури і мистецтва Московського архітектурного інституту. 20 жовтня 1949 р. його переведено на посаду старшого наукового співробітника інституту, а 1 квітня 1950 р. він вийшов на пенсію за власним бажанням.

Олександр Матвійович Вербицький народився 27 вересня 1875 р. в м. Севастополі в родині техника-будівельника. Навчався в Севастопольському реальному училищі. У 1898 р. закінчив Петербурзький інститут цивільних інженерів. За часи навчання отримав дві золоті і срібну медалі, а за чудову здачу випускних іспитів його ім'я викарбовано на Почесній мармуровій дошці інституту.

Після закінчення інституту О. Вербицький переїхав до Києва, де на запрошення професора І. Кітнера брав участь у проектуванні ін-

тер'єру актового залу та інших приміщень Київського політехнічного інституту, згодом працював десятником і помічником виконроба академіка В. Ніколаєва на будівництві Київського оперного театру.

У 1901–1902 рр. у співавторстві з архітектором О. Кобелєвим спорудив будівлю Державного банку в м. Києві (розробив проект головного фасаду до надбудови).

Протягом 1904–1913 рр. О. Вербицький розробив низку проектів і безпосередньо займався зведенням багатопверхових житлових будинків на вулиці Енгельса, на розі вулиць Стрілецької та Рейтарської у Києві.

Проектував архітектор споруди і поза межами України: в Москві, Батумі, Кишеневі, Гомелі. Наприклад, на Чорноморському узбережжі Кавказу, неподалік від Батумі, в 1903 р. за проектом О. Вербицького зведено двоповерхову дачу з відкритими верандами й терасами в сторону моря.

Згодом О. Вербицький працював в Управління Південно-Західної залізниці в м. Києві спочатку архітектором служби шляхів, а потім головним архітектором. За понад 30 років роботи в управлінні він запроектував і збудував за власними проектами значну кількість споруд різного призначення: віадук і вокзал на станції Ковель, вокзали на станціях Глоби і Балти, товарні контори, численні паровозні депо, заводи, навчальні заклади, лікарні, житлові будинки.

Серед промислових споруд, зведених у цей період, — комплекс паперової фабрики в м. Малині, цукровий завод на станції Верхнячка зі службовими та допоміжними приміщеннями, паровозне депо в Дарницькому районі Києва, проект оформлення елеватора в м. Одесі.

У 1907 р. архітектор розробив проект двоповерхової будівлі товарної контори на станції Київ. Зведено споруду за його керівництва.

У 1909 р. О. Вербицький читав лекції з цивільної архітектури на вищих технічних курсах професора В. Пермінова.

У 1910 р. О. Вербицьким споруджено будинок для міської квиткової каси на вул. Пушкінській, 14 у Києві.

У 1910–1916 рр. за проектами архітектора в зведено приміщення школи в м. Ковелі, приміщення притулку для сиріт у м. Черкасах.

У 1920-х рр. О. Вербицький брав участь у створенні Архітектурного інституту, де згодом викладав архітектурне проектування.

У 1923–1924 рр. внаслідок об'єднання Інституту пластичних мистецтв з Архітектурним інститутом було створено Київський державний художній інститут, на архітектурному факультеті якого О. Вербицький працював до 1930 р., після чого викладав у Інженерно-будівельному інституті.

У 1927 р. О. Вербицький брав участь і переміг у закритому конкурсі на проект Київського залізничного вокзалу. Першу премію присуджено проекту О. Вербицького за участі П. Альошина, другу — проекту П. Альошина за участі О. Вербицького, третю — І. Роттару.

У 1929 р. архітектор розробив конкурсний проект нового типу споруди — фабрики-кухні, основний простір якої відводився для залу їдальні, а також були передбачені інші зали, великий магазин.

У 1937 р. О. Вербицькому присвоєно вчене звання «професор».

Протягом 1937–1953 рр. О. Вербицький незмінно керував навчально-творчою майстернею архітектурного проектування на архітектурному факультеті Київського художнього інституту.

У 1945 р. О. Вербицького обрано дійсним членом Академії архітектури УРСР. Протягом 1945–1948 рр. він працював директором Інституту аспірантури Академії.

Після Другої світової війни О. Вербицький викладав у Київському державному художньому інституті. Зодчий також тривалий час консультував у Діпромісті, Діпроцивільпромбуді, Гідротресті, в архітектурно-планувальному управлінні м. Києва, інших проектних організаціях.

У 1958 р. О. Вербицького обрано почесним членом Академії будівництва та архітектури УРСР.

Михайло Григорович Лисенко народився 16 (29) жовтня 1906 р. в с. Шпилівка Сумської обл. в родині багатодітного селянина. Після закінчення школи його переведено до будинку підлітків у м. Харкові. Зважаючи на обдарованість М. Лисенка, його перевели навчатися до профшколи, яку він закінчив у 1925 р. Потім навчався в Харківському художньому інституті. Дипломною роботою стала скульптура «Будівельниця».

У 1932 р. на V Всеукраїнській художній виставці у м. Харкові експонувався його горельєф «Китай бореться». У 1935 р. на VI Всеукраїнській виставці в Києві експонувався інший горельєф — «У катівнях фашизму».

З 1934 р. М. Лисенко плідно працював над скульптурними композиціями для пам'ятників і монументів.

На цей час припав початок його творчої співпраці зі скульптором Л. Муравіним, що тривала понад десять років. У співпраці скульптори створили, зокрема, дві п'ятиметрові скульптурні композиції «Героїка громадянської війни», «Героїка соціалістичного будівництва» для радянського павільйону на Всесвітній виставці в м. Нью-Йорку 1939 р. та виготовили ескізи однієї зі станцій Московського метрополітену.

З початку Другої світової війни евакуйований до м. Алма-Ати. Там у співавторстві з Л. Муравіним він виконав дві скульптурні композиції: «Друзі» і «Партизани», що експонувалися на республіканській художній виставці «Велика Вітчизняна війна» в м. Алма-Ати. Крім названих, виконав й інші роботи.

У 1944 р. М. Лисенко повернувся в Київ. Тут він створив скульптурні композиції «Винос пораненого», «Похорон партизана», «Подвиг семи колгоспників».

У 1946 р. на Всесоюзній художній виставці він експонував погруддя Т. Шевченка.

Був М. Лисенко і педагогом: протягом 1944–1971 рр. викладав у Київському художньому училищі на кафедрі скульптури (у 1946–1960 — завідувач кафедри). У 1960–1971 рр. керував навчально-творчою майстернею скульптури. Серед його учнів — скульптори Г. Кальченко, М. Вронський, В. Бородай, В. Сухенко, О. Олійник, В. Зноба, М. Дерегус та інші.

У 1947 р. М. Лисенку присвоєно вчений ступінь професора.

У 1963 р. скульптору було присвоєно звання народного художника СРСР, а в 1970 р. він став дійсним членом Академії мистецтв СРСР.

Олександр Інокентійович Неровецький народився 17 березня 1884 р. в м. Черкасах Київської губернії (нині обласний центр) в родині лікаря і вчительки, вихідців з духовного звання.

У 1901 р. закінчив Черкаську гімназію із золотою медаллю. У 1901–1902 рр. навчався на математичному факультеті Київського університету (відрахований за участь у студентському русі). У 1902–1907 рр. навчався на інженерно-будівельному факультеті Київського політехнічного інституту, по закінченні якого отримав спеціальність інженера-будівельника.

Працював, в основному, на будівництві на керівних посадах.

Під час роботи зі спорудження залізниць за його керівництва виконані конструктивні частини проектів залізничних будівель (депо, вокзали, майстерні, житлові будинки), опор великих кесонних мостів, різного роду штучних споруд (труб і залізобетонних мостів, шляхопроводів), генеральні плани розташування шляхів і будівель, а також проекти організації будівництва великих мостів, великих земляних робіт, укріплювальних і водовідвідних споруд (дамб), розроблені кар'єри тощо.

У 1907–1913 рр. працював помічником начальника і старшим виконавцем робіт на спорудженні залізниці залізничного вузла Льгов – Москва – Київ – Воронеж.

У 1913–1915 рр. О. Неровецький був старшим виконавцем робіт і начальником дільниці будівництва Кумської лінії Владикавказьких

залізниць. У 1915–1922 рр. він працював старшим виконавцем робіт і начальником будівництва кесонних мостів зазначеної залізничної лінії.

У 1922–1924 рр. О. Неровецький працював помічником директора тресту і завідував Чернігівською губернською будівельною конторою Губраднархозу.

У 1924–1926 рр. працював заступником директора Донецького відділу і начальником технічного відділення тресту «Укрдержбуд».

У 1925–1930 рр. О. Неровецький був заступником технічного директора і технічним директором, головним інженером тресту «Індубуд» в м. Харкові.

У 1930–1936 рр. працював заступником голови і технічним директором «Укрбудоб'єднання», «Південміськбуду», «Південмонтажбуду» в м. Харкові.

У 1930-х рр. за керівництва О. Неровецького розроблено й успішно застосовано на практиці нові ефективні конструкції та виробы, прогресивні методи ведення робіт. Зокрема, активно використовувалося масове використання великоблочних споруд, швидкісні методи будівництва. Вперше у світі було розроблено технічні умови на провадження будівельних і спеціальних робіт у зимовий період.

З 1934 р. його обрано головою Українського наукового інженерно-технічного товариства будівельників. О. Неровецький обіймав цю посаду до кінця свого життя.

З 1935 р. науковець безперервно очолював кафедри Харківського і Київського інженерно-будівельних інститутів.

У 1936–1939 рр. О. Неровецький працював директором Науково-дослідного інституту споруд і будівельних матеріалів (м. Харків).

У 1939 р. йому присвоєно вчений ступінь «професор».

У 1941 р. О. Неровецького обрано членом-кореспондентом Академії архітектури СРСР.

У 1942–1944 рр. працював заступником директора з наукової роботи і завідувачем кафедри будівельного виробництва Магнітогорського гірничо-металургійного інституту.

З 1944 р. працював заступником голови Української філії Академії архітектури СРСР. Після утворення Академії архітектури УРСР О. Неровецький керував Редакційно-видавничою радою, був обраний керівником Відділу будівельних наук (з 1944 р.) та директором Інституту будівельної техніки. Крім того, він керував багатьма іншими відповідальними структурами Академії архітектури УРСР. Згодом О. Неровецький був обраний віце-президентом Академії архітектури УРСР.

У 1945 р. О. Неровецького обрано дійсним членом Академії архітектури УРСР. На останній сесії Академії архітектури УРСР його одногосно обрано віце-президентом.

Отже, перші дійсні члени АА УРСР були прекрасними організаторами, науковцями та знавцями в галузях архітектури, містобудування, будівництва, скульптури. Вони спромоглися за короткий термін виконати надзвичайно важке завдання з відбудови зруйнованих у роки Другої світової війни населених пунктів України. За їх участю були розроблені типові проекти будинків різного функціонального призначення, почали використовуватися місцеві будівельні матеріали, розроблятися важливі наукові питання.

1. *Заболотний В. Г.* Завдання Академії архітектури УРСР в 1946–50 рр. [Текст] / В. Г. Заболотний // Вісник Академії архітектури УРСР. – 1946. – № 1. – С. 11.
2. Про організацію Академії архітектури УРСР [Текст] : постанова РНК і ЦК КП(б) У від 25 черв. 1945 р. № 960 // Вісник Академії архітектури УРСР. – 1946. – № 1. – С. 7.
3. *Заболотний В. Г.* Завдання Академії архітектури УРСР в 1946–50 рр. [Текст] / В. Г. Заболотний // Вісник Академії архітектури УРСР. – 1946. – № 1. – С. 11.
4. Культурне будівництво в Українській РСР, червень 1941–1950 : зб. док. і матеріалів [Текст] / Голов. арх. упр. при Раді Міністрів УРСР, Ін-т історії партії при ЦК Компартії України, Ін-т історії АН УРСР ; упоряд.: А. І. Бичкова [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 1989. – С. 38.
5. *Безсонов С. В.* Архітектура Києво-Печерської Лаври в її історичному розвитку [Текст] / С. В. Безсонов ; підготовка вид., комент. О. Черняхівська. – Київ, 2015. – С. 7.
6. *Безсонов С. В.* Архітектура Києво-Печерської Лаври в її історичному розвитку [Текст] / С. В. Безсонов ; підготовка вид., комент. О. Черняхівська. – Київ, 2015. – С. 7.

REFERENCES

1. Zabolotnyy, V. G. (1946). *Zavdannya Akademii arhitektury URSR v 1946–50 rr.* [The task of the Academy of Architecture in the USSR 1946–50]. *Visnyk Akademii arhitektury URSR* [Bulletin of the USSR Academy of Architecture], 1, 11. [in Ukrainian].
2. *Pro organizaciyu Akademii arhitektury URSR : postanova RNK i TsK KP(b)U vid 25 cherv. 1945 r. № 960* [About the organization of the USSR Academy of Architecture : Resolution of the CPC Central

- Committee and (b) 25 Jun. 1945 r. Number 960]. (1946). *Visnyk Akademii arxitektury URSS* [Bulletin of the USSR Academy of Architecture], 1, 7. [in Ukrainian].
3. Zabolotnyy, V. G. (1946). *Zavdannya Akademii arhitektury URSS v 1946–50 rr.* [The task of the Academy of Architecture in the USSR 1946–50]. *Visnyk Akademii arxitektury URSS* [Bulletin of the USSR Academy of Architecture], 1, 11. [in Ukrainian].
 4. *Kulturne budivnytstvo v Ukrayinskiy RSR, cherven 1941–1950* [Cultural building in the Ukrainian SSR, June 1941–1950]. (1989). (P. 38). Kyiv. [in Ukrainian].
 5. Bezsonov, S. V. (2015). *Arhitektura Kyevo-Pecherskoyi Lavry v yiyi istorychnomu rozvytku* [Architecture of Kyiv-Pechersk Lavra in its historical development]. (P. 7). Kyiv. [in Ukrainian].
 6. Bezsonov, S. V. (2015). *Arhitektura Kyevo-Pecherskoyi Lavry v yiyi istorychnomu rozvytku* [Architecture of Kyiv-Pechersk Lavra in its historical development]. (P. 8). Kyiv. [in Ukrainian].

Діяльність перших дійсних членів Академії архітектури УРСР в контексті розвитку архітектури першої половини ХХ ст.

Мироненко Д. О., завідувач відділу бібліографічної та довідково-інформаційної роботи ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

Українська біографістика = Biographistica ukrainica. – Київ, 2016. – Вип. 14. – С. 190–206.

Розглянуто процес утворення, мету та основні завдання Академії архітектури УРСР. Охарактеризовано діяльність її президента та перших дійсних членів крізь призму розвитку архітектури першої половини ХХ ст.

Ключові слова: архітектура, Академія архітектури УРСР, Володимир Гнатович Заболотний, Павло Федотович Альошин, Олександр Васильович Власов, Сергій Васильович Безсонов, Олександр Матвійович Вербицький, Микола Григорович Лисенко, Олександр Інокентійович Неровецький.

The activity of the first full member of the Academy of architecture of USSR in the context of development of architecture of the first half of the XX century.

Mironenko D. A., head of the Department of bibliographic and reference works SSACL named after V. G. Zabolotnyy.

Ukrainian biographical = Biographistica ukrainica. – Kyiv, 2016. – Vol. 14. – P. 190–206.

The process of formation, purpose and main tasks of the USSR Academy of Architecture. Characterized the activities of the president and first full members in the light of the architecture of the first half of the XX century.

Key words: Architecture, the Academy of Architecture of the USSR, Vladimir Zabolotny, Pavlo Alyoshin, Alexander Vlasov, Sergei Bessonov, Alexander Verbitsky, Mykola Lysenko, Alexander Nerovetsky.

Деятельность первых действительных членов Академии архитектуры УССР в контексте развития архитектуры первой половины XX в.

Мироненко Д. А., заведующий отделом библиографической и справочно-информационной работы ГНАСБ им. В. Г. Заболотного.

Украинская биографистика = Biographistica ukrainica. – Киев, 2016. – Вып. 14. – С. 190–206.

Рассмотрен процесс образования, цель и основные задания Академии архитектуры УССР. Охарактеризирована деятельность ее президента и первых действительных членов в контекст развития архитектуры первой половины XX в.

Ключевые слова: архитектура, Академия архитектуры УССР, Владимир Игнатьевич Заболотный, Павел Федотович Алёшин, Александр Васильевич Власов, Сергей Васильевич Безсонов, Александр Матвеевич Вербцкий, Николай Григорьевич Лысенко, Александр Иннокентьевич Неровецкий.